

הכרבות מישיחיה

שיעורי השבועי של מורנו
הנאור הרב מצליחה חי מאוזן שליטא

משודר
מידי יום
ראשון ברדיו
"קול ברמה"
בשעה 12:00
בצהריים

גליון רפז

הלכות סוכה

אכילה חוץ לסוכה בטיול

שאלה: האם מותר לאכול לחם ועוגת חוץ לסוכה בימי חול המועד כאשר נמצאים בטיול?

תשובה: כתב מרן בשולחן ערוך: הולכי דרכים ביום, פטורים מן הסוכה ביום וחייבים בלילה, הולכי דרכים בלילה פטורים מן הסוכה בלילה וחייבים ביום.

וכתב בבית יוסף שלמדו כן ממה שנאמר בסוכות תשבו, ולמדו חכמים תשבו כעין תדורו, וכמו שאם נמצא בביתו לא נמנע מלצאת לדרך, כך גם בסוכות, אין לו חיוב לשהות כל העת סמוך לסוכה אלא יכול לנהוג כדרכו, ואם רוצה לצאת לדרך, אין עליו חיוב סוכה ומותר.

ולפי זה לכאורה היה נראה להתיר למטיילים לאכול בדרכם מדין הולכי דרכים, שמרן כתב להתיר אף בהולך לדבר הרשות. אלא שלמעשה אין להתיר.

רש"י בגמרא שם (סוכה כו.) כתב בלשון הזו: כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה, כך כל ימות החג שאינו יום טוב לא הצריכו הכתוב למנוע.

כלומר, דוקא בצורך אמיתי התירו, אבל אם אינו צורך חיוני אין להתיר.

ומדוע? שאמנם חז"ל דרשו תשבו כעין תדורו, אבל מכל מקום יש לאדם להתאמץ ולהשתדל לקיים את המצוה.

אין לאדם לומר שהוא מתענג בכך ולכן רוצה לצאת, ועליו לזכור עד כמה גודל חיוב ומצות ישיבה בסוכה.

הטור כתב (סי' תרכח) שאפילו יש קור ורוח, לא יצא מהסוכה אם לא במקום צער גמור, וכגון שהתבשיל עלול להתקלקל מהגשמים ואינו יכול לדור בכך.

כדברים האלה כתב גם הרמ"א, שאם קשה עליו לישון בסוכה מפני שהמקום צר לו ואינו יכול לפשט את ידיו ורגליו, אינו חשוב מצטער ועליו לישון בסוכה, והסכימו עמו כל הפוסקים.

ודאי כאשר אדם הולך לישון, אינו מעונין לשכב ב"מיטת סדום", אלא עושה הכל כדי ששנתו תערב עליו, וודאי שרוצה לפשט את ידיו ורגליו, ואף על פי כן כתבו הפוסקים שעליו לישון בסוכה ואין לו לפטור עצמו מחמת זאת, שהרי אם לא היה לו בית אחר היה מסתדר עם המציאות הזו.

והוא הדין אם קר לו, שכל זמן שיכול לסבול את הקור, יעשה כל מה שיכול כגון שיתכסה בשמיכה או בכמה שמיכות ויזוהר לישון בסוכה.

יתירה מכך, כתב מרן שאבל בר מינן חייב בסוכה, שאפילו שרוצה לשבת לבדו ולהתבודד באבלו, אין לו לעשות כן אלא עליו לכופ את עצמו ולקיים מצות סוכה.

ומכל האמור נלמד שאמנם הולכי דרכים פטורים מן הסוכה, אבל זה דוקא אם יש לו צורך גמור כגון פרנסה וכדומה, אבל אם הוא לצורך תענוג ושמחה ואינו צורך גמור, אין לבטל מצות סוכה בעבור זאת.

ולכן הלכה למעשה, אם רוצה לצאת לטיול יזוהר שלא לאכול מזונות או לחם בשיעור כביצה ויותר, כיון שמזה השיעור כבר חייב בסוכה.

ויכולים לקחת עמם פירות וכדומה שהם מאכלים הפטורים מסוכה, ואפילו מאכלים גדולים יותר כגון אורז, עופות, קציצות וכדומה שדינם כפירות.

ואפילו אם מקפיד בביתו שלא לשתות מים חוץ לסוכה, בטיול ודאי שיכול לעמוד על עיקר הדין ולאכול כל דבר שאינו חייב בסוכה.

כן פסק גם מרן הגר"ע יוסף בחזון עובדיה, וכך כתבנו בס"ד בתשובה שנדפסה בשו"ת תורת חיים, שגם על המטיילים חלה חובת מצות ישיבה בסוכה.

כשרות פרגולה לסוכה

שאלה: האם פרגולה כשרה לסוכה?

תשובה: יש ב' סוגי פרגולות:

(א) **פרגולה הבנויה מקורות עץ לאורך ולרוחב**, כאשר בין קוביה לקוביה המרחק הוא כארבעים-חמישים ס"מ, הדין שהפרגולה כשרה.

אמנם יש לדון מה דין הקורות עצמן, אבל גם אם נניח שהקורות הללו פסולות, מכל מקום יש לנו כלל (ש"ע סימן תרלב ס"א) שסכך פסול באמצע הסוכה פוסל רק כאשר יש בו רוחב של ארבעה טפחים, ואילו כאן יש כטפח אחד בלבד, ולכן זה כשר, וכתב מרן שאפשר גם לאכול ולישון תחת הקורות הללו.

(ב) **פרגולה עם צללית**, שזה כעין צורה של מלבן ועשויה מלייסטים המונחים שתי וערב (כמו מחברת חשבון), יש לדון האם כשרה לסוכה:

אמנם לכאורה הקורות הללו עשויות עץ וכשרות לסיכוך.

אבל בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן ריג, ובתשובות המיוחסות להרמב"ן סימן רטז. והובא בבית יוסף סימן תרכט אות ח) נשאל על סכך העשוי מנסרים, דהיינו עצים כעין פלטות צרות בגודל של שנים-שלושה טפחים, והיו שמים לרוחב שני צידי הנסרים לייסטים, כך שהיו תופסים אותם כעין סולם. והיו תקועים במסמרים של ברזל. השאלה היתה האם זה נחשב למעמיד בדבר המקבל טומאה.

הרשב"א ענה שאמנם היה אצלם מישוהו שפסל אבל לא מטעם זה, ובאמת רבותיו (של הרשב"א) למדו מהגמרא שאסור לסכך בזה, שכיון שהנסרים תקועים במסמרים הרי כל הנסרים כנסר אחד רחב ארבעה, ויש בהם משום "גזרת תקרה".

ביאור "גזירת תקרה"

גזרת תקרה - בגמרא (סוכה יד.). מובא שאסור לסכך בפלטות עץ ברוחב ארבעה טפחים (32 ס"מ), מפני שדרך בני אדם בימי חז"ל היתה לבנות תקרה מנסרים כאלו. אמנם מעליהם היו שמים טיח, אבל הם למעשה היו התקרה, ולכן אמרו חכמים שהיות ואסור לאדם לשבת תחת נסר כזה אם הוא משמש לתקרה של בית, גם אם הניח נסרים כאלה לשם סוכה, לא יצא ידי חובה. וכך נפסק בשלחן ערוך (סימן תרכט ס"ח).

אבל אם אדם מחבר כמה נסרים שבכל אחד יש רק שלושה טפחים, יש לדון האם כולם נחשבים כנסר אחד ואסור לסכך בזה מפני שיחד הם יותר מארבעה טפחים, או שרואים כל נסר בפני עצמו, וגם אם חיבר את כולם יחד מותר לסכך בזה. ואכן רבותיו של הרשב"א אסרו אף בכמה נסרים, משום שביחד הם יותר מארבעה טפחים.

אולם הרשב"א עצמו סיים שיש שנחלקו והתירו, והנח לישראל כיון שנהגו להקל, שאף על פי שאינם נביאים בני נביאים הם. ולכן אם אין בכל נסר ארבעה טפחים, אפילו אם הם מחוברים יחד, רואים כל נסר בפני עצמו ואינו נפסל.

ולפי זה, גם בנדון שלנו שהקורות שבפרגולה מחוברים יחד, כיון שכל קורה היא צרה ממש ויש בה כטפח בלבד ופחות מכך, אינם נחשבים כנסר אחד ומותר לסכך בזה.

כך גם מוכח בשו"ת תרומת הדשן (סימן צא, והובא בבית יוסף סימן תרכט), שדן לגבי סולם האם נפסל מטעם מעמיד בדבר המקבל טומאה, ומשמע שפשוט וברור לו שלא מתייחסים לסולם כאל נסר אחד גדול.

גם אין לחשוש מטעם מעמיד בדבר המקבל טומאה, שכשמחברים את הלייסטים הללו על ידי דבק או מסמרים, לכאורה הוא מעמיד בדבר המקבל טומאה. אולם באמת בפרגולה הזו הלייסטים אינם מחוברים בברגים אלא בדבק נוזלי (דבק נגרים), ולכל הדעות אין בזה חשש של מעמיד בדבר המקבל טומאה.

אמנם בצידי הלייסטים מצוי שיש ברגים, וגם החיבור של הלייסטים בפרגולה נעשה על פי רוב על ידי מסמרים, ולכאורה זה מעמיד בדבר המקבל טומאה. אולם כיון שהחיבור יכול להחזיק מעמד ברוח מצויה גם ללא ברגים או מסמרים, ואת הברגים תוקעים רק לתוספת חיזוק כדי שיוכלו לעמוד גם ברוח שאינה מצויה, לכן אין בזה פסול משום מעמיד בדבר המקבל טומאה. (וע"ע בש"ע סימן תרכט ס"ח ובמשנ"ב ס"ק כו.).

סוכה ישנה

אלא שיש לפסול מדין "סוכה ישנה". מרן בשלחן ערוך (סימן תרלו ס"א) כתב שסוכה שעשאה קודם החג שלושים יום, צריך לחדש בה דבר.

ולכן גם כאן, כיון שהפרגולה אינה עשויה רק לחג הסוכות עליו לחדש בה משהו, וכגון שיוציא אחת מהצלליות משם ולאחר מכן יחזירנה למקומה, או שיניח מעט סכך כשר על מקצת מהצלליות הללו.

ובלאו הכי צריך להניח תוספת סכך, שאם לא כן חמתה תהיה מרובה מצלתה, ובזה שהוא מניח את הסכך הכשר, בנוסף לזה

שהוא מרבה את הצל הוא גם מבטל את שם ה"סוכה הישנה" שיש לה. [גם ידד נעוריי הגאון הרב יעקב הכהן שליט"א כתב בספרו ויברך יעקב (סימן מב – מג) תשובה מקיפה בדין הפרגולה, והביא שמרן ראש הישיבה שליט"א כתב בקצרה שפרגולה כשרה לסוכה. וע"ע בתשובת מרן ראש הישיבה שליט"א באור תורה תשרי תשס"ו סימן יב אות ג', ואלול תשס"ו סימן קל אות א', שכתב להקל לסכך על עצים דקים הנקראים פרגולה. ונדפס בשו"ת בית נאמן חלק א'. וע"ע בשו"ת אז נדברו ח"ב סימן סו, ובשו"ת שבט הלוי ח"ו סימן עד, ובספר הסוכה עמ' תמט ובשו"ת מחקרי ארץ ח"ב סימן סג].

לסיכום: מעיקר הדין גם הפרגולה הזו כשרה מפני שכל לייסט הוא פחות מארבעה טפחים, וגם מצד המעמיד בדבר המקבל טומאה אין לחוש מפני שעושים את הברגים רק לתוספת חיזוק והפרגולה יכולה לעמוד גם ללא ברגים אלו. אבל מכל מקום, כיון שהפרגולה הזו עשויה לא רק לסוכות אלא למשך כל ימות השנה, צריך לשנות בה משהו, כגון להוסיף סכך.

הנחת הסכך על גבי קיר

שאלה: אדם שיש לו גגון במרפסת, ופותח את הגג בסוכות ומניח את הסכך על הקירות. האם צריך להניח קרשים על הקיר ואת הסכך על הקרשים, או שאפשר להניח את הסכך ממש על הקיר?

תשובה: גם לדעת הסוברים שאין להעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה, מכל מקום כתב המשנה ברורה (סימן תרכט ס"ק כב) שמותר להעמיד הסכך על כתל אבנים.

מפני שטעם האוסרים להעמיד את הסכך בדבר שאינו מקבל טומאה (ולכן אסור להניח את הסכך על גבי ברזל וכדומה), הוא מחשש שמא על ידי שסומך את הסכך בברזל או דבר אחר שאינו כשר לסכך יבוא לעשות את הסכך עצמו מצינורות של ברזל. אבל באופן שמעמיד בקירות הבית לא שייך החשש הזה, שהרי הוא יודע שזה בית ולא סוכה, ולכן לכל הדעות הדבר מותר.

מעמיד על גבי דבר המקבל טומאה

שאלה: "סוכה לנצח" (סוכה מעמודי ברזל), האם מותר להניח את הסכך על הברזלים, או שצריך להניח על הברזל קרשים כדי שהסכך לא יגע בברזל?

תשובה: מעיקר הדין מותר להניח את הסכך על גבי הברזלים ממש. וטוב להניח את הסכך על גבי קרשים מעץ.

בגמרא (סוכה כא:) מבואר שהסומך סוכתו בכרעי המיטה – כשרה, ורבי יהודה פוסל.

ונחלקו הראשונים כדעת מי ההלכה.

ובדעת רבי יהודה עצמו, נחלקו בגמרא האם טעמו של רבי יהודה הוא מפני שסוכה זו אין לה קבע, או מפני שמעמיד בדבר המקבל טומאה.

הרמב"ן במלחמות והרא"ה והריטב"א והר"ן והמאירי (סוכה כא:) פסקו כדעת רבי יהודה ומטעם שמעמיד בדבר המקבל טומאה, ושכן דעת הרי"ף.

אבל הרא"ש (סוכה פ"ב סימן א') סובר שהטעם העיקרי הוא מפני שסוכה זו אין לה קבע. ולא כפי שפירש רש"י בענין זה, אלא כוונת הגמרא היא שעל ידי שאדם סומך סוכתו בכרעי המיטה, יש פחות מעשרה טפחים בין המיטה לסכך, ולכן רבי יהודה פוסל. ואם אכן הסכך היה יותר גבוה הסוכה הזו היתה כשרה. וכדברי הרא"ש כתב גם בשו"ת תרומת הדשן (סימן צא).

מרן פסק כפירוש הרא"ש, ולכן כתב בשלחן ערוך (סימן תרל ס"ג): הסומך סוכתו על כרעי המיטה והכרעיים הם המחיצות, אם יש גובה עשרה טפחים מן המטה לסכך – כשרה, ואם לאו פסולה. מבואר להדיא בשלחן ערוך שאין חשש להניח את הסכך על גבי דבר המקבל טומאה, שהרי התיר להניחו על גבי כרעי המיטה אם יש שם עשרה טפחים, ואפילו שהם מקבלים טומאה מדין כלי.

ולפי זה לדעת מרן אין חשש להניח את הסכך על גבי הצינורות של הברזל, ואפילו שהם מקבלים טומאה.

הסתירה בשלחן ערוך והתירושים

אבל עדיין דעת מרן לא ברורה, כי בשלחן ערוך לעיל (סימן תרכט ס"ז) כתב שיש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו.

ולכאורה דבריו טעונים ביאור, כי גם אם נאמר כדעת הסוברים שסולם מקבל טומאה, מכל מקום, הרי נתבאר שגם אם הניח את הסכך על גבי דבר המקבל טומאה ודאי סוכתו כשרה.

האחרונים עמדו בזה, ונאמרו כמה תירושים ליישב את דברי מרן:

(א) במגן אברהם (סימן תרכט סק"ט) בתירושו השני כתב שמרן מיקל רק בדיעבד, אבל לכתחלה לא יעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה.

וכמה אחרונים הקשו על תירוץ זה (עי' בביאור הגר"א ובמאמר מרדכי סק"ז ובערוך השלחן סי"ח).

(ב) בספר מאמר מרדכי (סק"ז) תירץ שאם צינורות הברזל נמצאים באמצע הסוכה, בזה יש להחמיר. [מפני שאדם המרים עיניו למעלה ורואה את הצינורות הללו או את הסולם, אינו מבחין האם הצינורות הם חלק מהסכך או שמא הם רק מחזיקים את הסכך, ולכן מרן החמיר בסולם]. אבל אם הדבר המקבל טומאה נמצא בצידי הסוכה – מותר.

יש מהאחרונים שאינם סוברים גם כתירוץ זה, וכותבים שבכל אופן מרן מתיר להעמיד בדבר המקבל טומאה, ומה שמרן כתב לגבי סולם כוונתו על אדם הרוצה להשתמש בסולם כסכך, שיתכן ואף על פי שעשוי מעץ הוא מקבל טומאה מדין כלי, ולכן יש להסתפק אם הוא כשר לסכך. אמנם ביאור זה לא נכנס כל כך בדברי מרן, אבל יש תשובות על כך. למעשה רוב האחרונים כתבו שמותר לאדם להניח את הסכך על גבי צינורות ברזל או על כל דבר המקבל טומאה, אבל לכתחלה יש להחמיר (ש"ע הגר"ז סימן תרכט ס"א וסי"ג, חיי אדם כלל קמו ס"ל, נהר שלום סימן תרכט ס"א, דרך החיים הלכות סוכה ס"ד, קצוש"ע סימן קלד ס"ד, שדי חמד אס"ד מערכת סוכה סימן ב' אות ז', משנ"ב סימן תרכט ס"ק כב, כפ החיים אות נ').

ולכן למעשה, אדם שיש לו סוכה ממוטות ברזל (סוכה לנצח), ראוי שיניח כמה לייסטים על גבי צינורות הברזל ורק עליהם יניח את הסכך. כך הסכך אינו עומד על גבי צינורות הברזל אלא על מוטות העץ, והמוטות עומדים על גבי הברזל, ונמצא שצינורות הברזל אינם "מעמיד" אלא "מעמיד דמעמיד", וזה מותר ללא חשש.

יש רבים שחושבים שצריך לקשור את הלייסטים על הברזלים כדי שהסכך לא ייגע בברזל, אבל זה לא נכון. אין שום חשש בכך שהסכך נוגע בברזל, הוא לא מטמא אותו. ההקפדה כאן היא רק שהסכך יישען על גבי מוטות העץ, ואם הברזל רק מסייע שיהיה ישר ולא ישקע מעט, אין בכך כלום.

ולכן אין צורך להקיף את הברזלים של הסוכה בלייסטים על מנת שהסכך לא ייגע בברזל, אלא די בכך שהלייסטים מונחים על גבי הסוכה והסכך מונח על גביהן, זה "מעמיד דמעמיד" ומותר כמעט לכל הדעות.

ידוע שהחזון איש (סימן קמג אות ב) כתב שנוהגים להחמיר בדין מעמיד. אמנם ראיתי בקונטרס הלכתא מבי דינא (עמ' ט') שהגאון הרב נסים קרליץ זצ"ל כתב שאין כוונת החזון"א שיש מנהג להחמיר, אלא שהמדקדקין מחמירין. וכן זכורני שאמר מרן החזון איש זצ"ל לסכך על גבי צינורות ברזל של כביסה, כשהיה שמחת בית השואבה בבית החזון איש, ולא היה מקום אחר. והטעם שהיקל, מפני שאין מנהג להחמיר, אלא שלכתחלה המדקדקין מחמירין, ובשעת הדחק אפשר להקל, וכגון חתן שנמצא אצל חמיו ושם אין מקפידין שלא להעמיד הסכך בדבר שמקבל טומאה, יכול להקל ולאכול שם. (עד כאן. ועי' בחוט שני סוכות עמוד רי').

וכן פסק מרן הגר"ע יוסף (שו"ת יבי"א ח"י סימן מו, חזו"ע עמ' מד). וכן פסק גם מרן ראש הישיבה שליט"א, שאפילו הניח הסכך על גבי הברזלים ממש – הסוכה כשרה, וטוב להניח את הסכך על גבי קרשים מעץ. (וע"ע בשו"ת תפלה למשה ח"ב סימן לו, ובשו"ת אור לציון ח"א סימן מא, וח"ד פכ"ד ס"ח).

קשירת הסכך בדבר המקבל טומאה

שאלה: האם מותר לקשור את הסכך בחוטי ברזל או באזיקונים?

תשובה: אדם הקושר את הסכך בחוטי ברזל הוא למעשה מעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה, ומי שמחמיר שלא להעמיד בדבר המקבל טומאה לא יעשה כן, ומי שמיקל כפי עיקר הדין, רשאי לעשות כן. אבל מותר לכתחלה לקשור את הלייסטים עצמם בחוטי ברזל או באזיקונים. כך כתב מרן בשלחן ערוך (סימן תרכט ס"ח): לחבר כלונסאות הסוכה במסמרות של ברזל אין קפידא. והמשנה ברורה (ס"ק כו) ביאר שזה מותר לכל הדעות, ואפילו לפי האוסרים להעמיד בדבר המקבל טומאה, מפני שאינו מניח את הסכך על המסמרים, אלא הכלונסאות הם שמעמידים את הסכך, והמסמרים מעמידים רק את הכלונסאות, ובזה אין שום חשש.

ולכן מותר לכתחלה לקשור את הלייסטים באזיקונים או בחוטי ברזל ולהניח עליהם את הסכך. על פי זה יש פתרון טוב לאנשים שחוששים מרוחות חזקות בחג הסוכות, (ובפרט בסוכות שאחר שנה מעוברת, שהחורף מגיע מוקדם יותר), וגם יש אנשים המתגוררים במקומות גבוהים כמו ביתר או ירושלים, שיש שם חשש גדול שמא הרוח תעיף את הסכך, ורוצים להחמיר ולא לקשור את הסכך בדבר המקבל טומאה. ואכן בנוסף ללייסטים שמניחים תחת הסכך, מותר להניח לייסטים גם על הסכך ולקשור את אותם שלמטה עם אותם שלמעלה אחד לשני בחוטי ברזל, והסכך נעשה כמו סנדוויץ' בין הלייסטים. את חוטי הברזל אפשר לקשור לדופן הסוכה וכך הסכך יקבל חזיון משמעותי בהיתר גמור. והטעם, כי לא קשרנו את הסכך בחוטי ברזל אלא רק את הלייסטים, ובזה כפי שאמרנו כתב מרן בהדיא שמותר. הוא הדין גם באזיקונים – מעיקר הדין מותר להחזיק את הסכך באזיקונים, אבל טוב להחמיר בזה. וראוי לעשות כפי שהצענו, שיתן לייסט מלמעלה לייסט מלמטה, ויתפוס את שני הלייסטים אחד בשני על ידי אזיקונים. חוטי פשתן – מותר לכתחלה לקשור בהם את הסכך. אמנם כתב מרן בשלחן ערוך (סימן תרכט ס"ה) שאין לסכך בחבלים של פשתן. וביאר במשנה ברורה (ס"ק יג), שאף על פי שאינו מקבל טומאה כיון שאינו כלי, מכל מקום פסול משום שנשתנה צורת הפשתן ואינו נראה כגידולי קרקע. ולפי זה לכאורה גם לא יקשור את הסכך בחבלים של פשתן, לכתחלה. אבל להלכה אינם פסולים להעמיד בהם את הסכך, כי מבואר בפוסקים שגם לפי הדעות שאסור להעמיד בדבר המקבל טומאה, אם רצה להעמיד בדבר שפסול לסכך בו רק מדרבנן – מותר, מפני שאם נאסור בזה אנחנו עושים גזירה לגזירה. ולכן למעשה, אדם יכול לקשור את הסכך בחוטי פשתן ואין בזה שום חשש. אמנם גם בזה יש כמה מאחורני זמננו שנטו להחמיר, ומי שרוצה לצאת ידי כולם יקנה פשתן שעדיין אינו עשוי אפילו כחבל, והוא ודאי מותר לכל הדעות, אבל זו חומרא על גבי חומרא. מי שרוצה להחמיר תבא עליו ברכה, אבל אין צורך להחמיר בלי סוף.

עורך: הרב שלמה נחום. ביקורת: הרב יצחק מאוז

ניתן להצטרף לאלפים הנקבלים את העלון במייל, וכן ליצור קשר בדוא"ל a0733718074@gmail.com

ניתן להקדיש את זכות השיעורים להצלחה ולישועה, ניתן גם לערוך פדיון נפש. צרו קשר בפל' 052-7108693 או בדוא"ל

